

Aukštojo mokslo efektyvumas: apžvalga ir rekomendacijos

MOSTA
STEBĖSENA IR ANALIZĖ

Trumpraštis

2015 m. balandžio 20 d.

Aukštojo mokslo efektyvumas: apžvalga ir rekomendacijos

Trumpraštis

Aukštojo mokslo gražos vertinimo tyrimo metodikos parengimo ir ekspertinio konsultavimo paslaugos

6 užduotis

technopolis |group| 2015 m. balandis

José Ginés Mora, Luis E. Vila, Göran Melin, Katre Eljas-Taal, Jelena Angelis, Reda Nausėdaitė

Turinys

Turinys	3
Ižanga	4
1. Aukštojo mokslo efektyvumas ir rezultatyvumas	5
2. Investicijų į aukštąjį mokslą grąža	8
1. Esminiai klausimai	8
2. Investicijų į aukštąjį mokslą grąžos vertinimas	8
3. Investicijų į aukštąjį mokslą grąžos normos Lietuvoje 2015 m.	9
3. Politikos rekomendacijos	11

Ižanga

Ilgą laiką aukštojo mokslo institucijos (AMI) buvo ir yra laikomos tarnaujančiomis visuomenei. Anksčiau joms buvo leidžiama nevaržomai disponuoti savo biudžetu ir laisvai naudotis turimais ištekliais. Naujos finansavimo aplinkos atsiradimas, kurioje atskaitomybė, rezultatų vertinimas ir veiklos rodikliai tapo kur kas svarbesni, verčia AMI valdyti savo išlaidas atsižvelgiant į efektyvumo bei rezultatyvumo rodiklius. Tai byloja apie radikalių pokyčių būtinybę.

Aukštojo mokslo (AM) efektyvumo ir rezultatyvumo vertinimas yra vienas iš būdų nustatyti, ar jis pasiekia valstybės keliamus tikslus. Kadangi AMI yra tarp stambiųjų valstybinio finansavimo gavėjų, vis labiau auga susidomėjimas, ar tos išlaidos panaudojamos efektyviai ir ar atneša pakankamai naudos visuomenei ir ekonomikai. Valstybės finansavimas iš esmės yra investavimas į žmones, kurie paskui prisidės prie ekonomikos augimo ir tokiu būdu investicija atsipirks.

Švietimui „Europa 2020“ strategijoje skiriama labai daug dėmesio. Todėl dabar, visoje ES esant biudžetų konsolidavimo būtinybei, nepaprastai svarbu pagerinti viešųjų finansų kokybę. Gyvenant viešųjų išteklių trūkumo sąlygomis, būtina atidžiai peržiūrėti viešųjų išlaidų efektyvumą. Reikia nuodugniai ištirti ir įvardyti tas aukštojo mokslo sritis, kurios ateityje gali prisidėti prie augimo ir padidinti viešųjų išlaidų vertę. Efektyvumo ir rezultatyvumo matavimas yra pastangos iniciatyviai valdyti išlaidas ir pademonstruoti pinigais sukurtą vertę, taip pat tai yra mėginimas efektyvumo siekį padaryti neatsiejama AM politikos kūrimo dalimi.

Šiame trumpraštyje pateikiamos pagrindinės mintys apie aukštojo mokslo efektyvumą ir rezultatyvumą bei apibendrinamas neseniai Lietuvoje atliktas investicijų į AM grąžos vertinimas, apžvelgiant jį platesniame AM sistemos reformavimo kontekste. Svarbu suprasti, kad AM neįmanoma reformuoti tiesiog pakeitus vieną sistemos komponentą – norint kita linkme pakreipti tūkstančius žmonių apimantį mechanizmą ir gauti ilgalaikę naudą reikalinga nuodugni analizė ir holistinis požiūris. Pirmasis sistemos tobulinimo žingsnis – apskaičiuoti investicijų į AM grąžą. Tačiau, kaip pažymima ir rekomendacijose, nereikėtų politikos keisti paskubomis, verčiau tobulinti sistemą žingsnis po žingsnio.

1. Aukštojo mokslo efektyvumas ir rezultatyvumas

Nors paprastai visi pripažįsta veiklos matavimo rodiklių svarbą, įvairios sąvokos, pavyzdžiui, „efektyvumas“ (angl. *efficiency*), „rezultatyvumas“ (angl. *effectiveness*) ir „rezultatai“ (angl. *outputs*), vartojamos nenuosekliai. Tai gali lemti panašų nenuoseklumą tarp politikos kūrėjų AM lygmenyje. Efektyvumas ir rezultatyvumas vienas nuo kito skiriasi tuo, kad **efektyvumas** nusako, kaip gerai kas nors atlikta, o **rezultatyvumas** nurodo bendrąjį naudingumą. Efektyvumas yra sunaudotų išteklių ir gautų rezultatų analizė, o rezultatyvumas nusako, kokie uždaviniai buvo įgyvendinti dėl tų išteklių ir rezultatų santykio.¹ AM efektyvumo ir rezultatyvumo vertinimo atveju nagrinėjama, kaip bendrai sekasi AM sistemoje studijavusiems asmenims ir kaip jie „grąžina skolą“ valstybei.

AM efektyvumą iš esmės nusako sunaudoti ištekliai ir gauti rezultatai – kiek valstybė investuoja ir kiek susigrąžina. Tokius rodiklius reikia rimtai apsvarstyti, nes išteklius, kurių reikia vienam studentui 3 ar 4 metus mokytis AM institucijoje, galima būtų panaudoti kitoms visuomenės reikmėms. Todėl priimant politinius sprendimus dėl švietimo sektoriaus, svarbu gerai apsvarstyti, ar toks išteklių panaudojimas yra efektyvus ir rezultatyvus.²

Esminis AM **išteklis** yra, žinoma, studentai, o iš jų gaunamas, ko gero, pagrindinis rezultatas – absolventai. Tačiau yra ir kitų AM išteklių laikytinų kintamųjų. Pavyzdžiui, galima įvertinti ir mokymo personalą, jo kvalifikaciją, darbuotojų bei studentų skaičiaus santykį, aukštajam mokslui įgyti reikalingų metų skaičių, nes šie dalykai irgi yra neatsiejama aukštojo išsilavinimo dalis.¹ Galiausiai, kad ir kokie ištekliai būtų pasirinkti, reikia apskaičiuoti jų piniginę vertę. Tai gali būti sudėtingiau – priklausomai nuo to, kurie ištekliai pasirinkti.

Rezultatai nusako, kokia yra studijų baigtis – studentas gauna diplomą arba nutraukia studijas jų nebaigęs. Į šiuos matus reikia žiūrėti kaip į visumą, nes studentas, kuris buvo valstybės finansuojamas, tačiau nutraukė studijas – net jeigu sugrąžintų valstybei jam skirtas lėšas – užėmė vietą, kurioje galėjo mokytis kas nors kitas, kas būtų baigęs visą kursą ir gavęs diplomą.

AM rezultatyvumas pasiekiamas kaip tam tikras išteklių ir rezultatų santykis, t. y. kai išteklių išlaidas stengiamasi kiek galima sumažinti, o rezultatų teikiamą naudą – kiek galima padidinti.¹

AM galima pavadinti rezultatyviu, jeigu santykis tarp išteklių ir rezultatų leidžia bendrąja prasme įvykdyti numatytus uždavinius – tai, ko tikisi valstybė. Pavyzdžiui, ar padidinus valstybės finansavimą pastebimas teigiamas poveikis darbo rinkai ir produktyvumui? Ar

¹ Aubyn M. *et al.* (2009). Study on the efficiency and effectiveness of public spending on tertiary education: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16267_en.pdf

² Münich D. *et al.* (2014). Mechanisms and methods for cost-benefit / cost-effectiveness analysis of specific education programmes: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.eeenee.de%2Fdms%2FEENE%2FAnalytical_Reports%2FEENE_AR19.pdf&ei=nvQsVc6rGMuNaMiUgOgB&usq=AFQjCNFYfBLuvzZKpoUeNbaHwbuEFTVoAQ&sig2=Cz47salZU0c6G_ID-CG5pw&bvm=bv.90790515.d.d2s

pagerinus AM efektyvumą pagerėja įsidarbinimas darbo rinkoje²¹ Rezultatyvumą galima matuoti tik tada, kai aiškiai žinoma, kokius uždavinius tikimasi įgyvendinti per efektyvų AM.

Vadovaujantis Europoje plėtojama politika, **Europa 2020** strategijoje numatyta pagerinti aukštojo mokslo baigimo rodiklius ir sutrumpinti aukštojo mokslo studijų trukmę, išlaikant tokius pačius akademinis standartus. **Europa 2020 siekis**, susijęs su AM, yra, jog mažiausiai 40 % 30–34 metų amžiaus žmonių būtų įgiję kokį nors aukštąjį išsilavinimą. Tai bendra riba visoms ES valstybėms narėms, nors atskiroms šalims palikta galimybė nustatyti nacionalinę ribą, kuri gali būti didesnė arba mažesnė nei 40 %. Lietuva nusprendė likti prie 40 % ribos.³

Faktiškai Lietuva jau 2009 m. peržengė 40 % slenkstį ir nuo tada tikslinio amžiaus asmenų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, santykinis skaičius vis didėja. 2012 m. ji buvo viena iš 16 ES valstybių narių, pasiekusių 40 % tikslą, ir aukštojo išsilavinimo įgijimo rodiklis joje toliau augo.⁴ 2013 m. Lietuva jau buvo gerokai viršijusi ES vidurkį (Lietuva – 51,3 %, ES vidurkis – 37 %) ir pagal AM absolventų skaičių tikslinėje grupėje atsiliko tik nuo Airijos ir Liuksemburgo⁵.

Kalbant apie nacionalinę politiką, reikia pažymėti, kad **Lietuvos 2014–2020 m. nacionalinė pažangos programa** numato poreikį modernizuoti AM institucijų infrastruktūrą ir perorientuoti naujų studentų srautą iš socialinių mokslų į gamtos ir techninius mokslus, kad būtų tinkamai reaguojama į darbo rinkos reikmes. Didelis AM diplomą turinčių absolventų skaičius nacionalinėje SSGG⁶ analizėje įvardijamas kaip stiprybė.

AM sistemos **politikų ir išlaidų poveikis** kiekybiškai vertinamas naudojant pažangias matavimo priemones, tokias kaip išlaidų ir naudos analizė (angl. *cost benefit analysis* (CBA)) bei išlaidų rezultatyvumo analizė (angl. *cost effectiveness analysis* CEA). Šios pažangios priemonės naudojamos AM efektyvumo ir rezultatyvumo šalyje nustatymui, remiantis pasirinktais ištekliais, rezultatais ir aukštajam mokslui keliamais uždaviniais. Tačiau šios priemonės brangios ir naudojimas jomis reikalauja daug laiko, todėl jos nėra tokios populiarios. Tyrimai rodo, kad išlaidų ir naudos analizė bei išlaidų rezultatyvumo analizė ES valstybėse narėse naudojama retai. Nenorą naudoti šias sudėtingesnes priemones galima sieti ir su kita visoje Europoje egzistuojančia problema – reikalingų specialių žinių trūkumu.⁷

Politikos formuotojų nelaimei vieno ir viskam tinkančio metodo, kuriuo būtų galima kiekybiškai įvertinti švietimo sektoriaus rezultatyvumą, paprasčiausiai nėra. Vis dėlto Europos

³ European Commission. (2015). Strategic framework – Education & Training 2020: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_en.htm

⁴ European Commission. (2015). EUROPE 2020 target: tertiary education attainment: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/28_tertiary_education_02.pdf

⁵ European Commission. (2015). Europe 2020 targets - State of play: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/lietuva/progress-towards-2020-targets/index_en.htm.

⁶ Lietuvos Respublikos Seimas (2012). Dėl 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos patvirtinimo: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439028&p_query=&p_tr2=2.

⁷ Münich D. *et al.* (2014). Mechanisms and methods for costbenefit / cost-effectiveness analysis of specific education programmes, http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.eenee.de%2Fdocs%2FEENEE%2FAnalytical_Reports%2FEENEE_AR19.pdf&ei=nvQsVc6rGMuNaMiUgOgB&usq=AFOjCNFYfBLuvzZKpoUeNbaHwbuEFTVoAQ&sig2=Cz47salZU0c6G_ID-CG5pw&bvm=bv.90790515.d.d2s.

Komisijos surinkti duomenys apie viešųjų išlaidų, skirtų aukštojo mokslo švietimui, efektyvumą ir rezultatyvumą rodo, kad kai kurioms šalims pavyko pasiekti geresnių rezultatų nei kitoms.⁸ Geresni efektyvumo rodikliai užfiksuoti JK ir Airijoje, Benilukso ir Šiaurės šalyse, o efektyviausios šalys buvo JK ir Nyderlandai. Efektyvumo lygis koreliuoja su kontekstinėmis ypatybėmis, pavyzdžiui, dideliu autonomiškumo lygiu.

Valstybės skiriama BVP dalis aukštajam mokslui didina darbo rinkos produktyvumą, kai tos išlaidos atsižvelgia į efektyvumą. Efektyvios valstybės išlaidos AM, kaip rodo tyrimai, mažina santykinę absolventų nedarbo riziką – šį poveikį lemia būtent išlaidų efektyvumas, o ne jų dydis. Efektyvių valstybės išlaidų teigiamas poveikis užimtumui ir darbo produktyvumo augimui labiausiai jaučiamas tada, kai jaunas žmogus būna ką tik įgijęs AM diplomą.

Kai **finansavimas AM institucijoms skirstomas pagal jų rezultatus**, o ne pagal išteklius ar istorinę arba kultūrinę svarbą, AM efektyvumas paprastai didėja. Taip sukuriama sistema, kad AM institucijos gautų finansavimą pagal tai, kiek naudos atneša. Universitetas gali pritraukti labai daug studentų ir parengti daugybę studijų programų, tačiau jeigu jo sukuriami rezultatai prasti, valstybė galbūt tiesiog švaisto lėšas, kurios AM sektoriuje galėjo būti panaudotos geriau.

Kaip rodo tyrimai, aukštojo mokslo sistemos efektyviau veikia tada, kai AMI turi **visuotinę autonomiją ir lankstumą**, ypač sprendžiant personalo politikos ir finansinius klausimus. Didesnis autonomijos lygis ir tinkami atskaitomybės užtikrinimo mechanizmai gali padėti padidinti švietimo ir mokslo produktyvumą. Institucijų autonomija priimant sprendimus dėl darbuotojų samdymo bei atleidimo ir atlyginimų nustatymo teigiamai koreliuoja su AM efektyvumo lygiu. Tai taip pat padeda mažinti AM institucijų stagnaciją.

Galiausiai yra įrodyta, kad teigiamą poveikį AM efektyvumui daro ir vertinimo sistemos.⁹ Šalys, kuriose nepriklausomos arba iš suinteresuotųjų šalių sudarytos grupės atliko vertinimus, pasižymi didesniu AM efektyvumu. Šios grupės paprastai daug labiau domisi ne paprasta statistika, o AM efektyvumu ir rezultatyvumu, todėl būna labiau linkusios naudoti sudėtingesnes AM rodiklių matavimo priemones (CBA ir CEA), galinčias padėti nustatyti išlaidų priežastis ir poveikį.

Vykdam bet kokią AMI sistemų reformą iš pradžių reikėtų sutelkti dėmesį į AM efektyvumo ir rezultatyvumo vertinimą, tačiau tą reikėtų daryti apgalvotai, o ne formaliai.

⁸ Aubyn M. *et al.* (2009). Study on the efficiency and effectiveness of public spending on tertiary education: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16267_en.pdf.

⁹ Aubyn M. *et al.* (2009). Study on the efficiency and effectiveness of public spending on tertiary education http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16267_en.pdf.

2. Investicijų į aukštąjį mokslą grąža

1. Esminiai klausimai

Pasaulyje daug diskutuojama, kaip reikėtų lyginti **suvokiamąją ir tikrąją aukštojo mokslo vertę**. Anksčiau politikos kūrėjai daugiausiai rūpinosi aukštojo mokslo prieinamumu, o dabartinis požiūris apima ir prieinamumą, ir sėkmingą užbaigimą, todėl durys į aukštąjį išsilavinimą atsiveria kaip niekada plačiai. Visuomenė reikalauja parengti daugiau aukštos kvalifikacijos ir puikių įgūdžių turinčių specialistų, kad būtų patenkinti dabartinės ir būsimos darbo rinkos poreikiai.

Klausimai yra tokie: kiek aukštojo mokslo mums reikia ir kokiam tikslui? Kokia yra įvairių aukštojo mokslo lygių pridėtinė vertė? Turint omenyje viešąsias institucijas, kokia yra investicijų grąža mokesčių mokėtojams, subsidijuojant pavidurinį švietimą? Ar absolventai aukštojo mokslo institucijose iš tiesų *mokosi*, ar tik leidžia laiką? Ar turime nerimauti dėl universiteto diplomą įgijusių asmenų, neturinčių darbo arba dirbančių žemesnės kvalifikacijos darbą, skaičiaus, ar tai tiesiog yra normalus didelės sistemos reiškinys?

Peršasi aiški išvada, kad atskiri asmenys ir visuomenė turi nuspręsti, ar skyrus lėšas aukštajam mokslui bus gauta didesnė nauda, negu skyrus jas kitokioms reikmėms. Taigi sprendimus dėl investavimo į aukštąjį mokslą ir dėl jo finansavimo formų reikia priimti nuodugniai įvertinus visą naudą atskiriems asmenims ir visuomenei, įskaitant su rinka susijusius ir su ja nesusijusius švietimo efektus, kurie suvokiami kaip pageidautini.

2. Investicijų į aukštąjį mokslą grąžos vertinimas

Daugelis švietimo vertės ekonominių analizų labiausiai nagrinėja tai, kiek aukštasis mokslas padidina uždarbio galimybes darbo rinkoje. Yra parengta begalė empirinių darbų, kuriuose vertinama vidutinė pinigine išsilavinimo grąža. Tačiau trūksta žinių apie galimas poveikio variacijas, priklausančias nuo to, kokie asmenys priimami į aukštojo mokslo įstaigas – tai reikšmingas trūkumas, turint omeny, kad švietimas neabejotinai yra vienas iš svarbiausių mechanizmų, padedančių integruoti nepalankiomis sąlygomis gyvenančius asmenis. Atsižvelgiant į literatūroje pastaruoju metu gvildentas pagrindines ekonometrines problemas, aukštojo mokslo ir darbo užmokesčio priežastinio ryšio tyrimai leidžia daryti **keturias pagrindines išvadas**.

Pirma, aukštasis mokslas padidina galimybes rasti darbą, sumažina nedarbo trukmę ir teigiamai veikia pajamas, nes asmuo darbo rinkoje uždirba daugiau. **Antra**, grąžos normos nėra vienodos, nes aukštojo mokslo tiesioginio poveikio uždarbiui dydis tarp atskirų asmenų ir demografinių grupių nevienodas. Regis, tiems asmenims ir asmenų grupėms, kurie paprastai rečiau renkasi studijas universitete, aukštasis mokslas daro didesnį poveikį, negu tiems asmenims, kurie tradiciškai renkasi tokias studijas. **Trečia**, pastarojo meto literatūra atskleidžia, kad asmenų sėkmę rinkoje lemia ne tik jų išsilavinimas, bet ir asmeniniai gebėjimai. Taigi galime daryti išvadą, kad pasisekimas darbo rinkoje ir kartu išsilavinimo grąža iš dalies priklauso nuo asmens kognityvinių ir nekognityvinių kompetencijų. **Ketoirta**, turimus duomenis apie aukštojo mokslo grąžą reikia analizuoti atsargiai – tokių vertinimų dažnai negalima tiesiogiai lyginti tarpusavyje, nes jie apima skirtingas populiacijos grupes ir naudoja skirtingas metodologijas.

Galima daryti išvadą, kad gražos normos yra įdomus viešųjų ir privačiųjų investicijų į aukštąjį mokslą analizės instrumentas, tačiau priimant politinius sprendimus vien jomis remtis nederėtų. Gražos normos suteikia vertingos informacijos, kuri iš tiesų aktuali, tačiau nėra išsami.

3. Investicijų į aukštąjį mokslą gražos normos Lietuvoje 2015 m.

Platesnis tikslas, vertinant aukštojo mokslo gražos normas Lietuvoje, buvo suprasti, kokios yra tikrosios aukštojo mokslo išlaidos ir nauda – koks yra išteklių ir rezultatų balansas ir kokia jo įtaka mokslo kokybei. Buvo skaičiuojamos trys atskiros gražos normos: privačioji finansinė graža, viešoji finansinė graža ir privačioji nefinansinė graža. Ekspertų rekomenduotos standartinės metodikos buvo pakoreguotos ir supaprastintos, nes reikalingų duomenų buvo mažai, o asmenų imtis nei pakankamai didelė, nei pakankamai diversifikuota, kad būtų galima naudoti standartinius modelius. Vertinimą atlikusi MOSTA kaip pagrindinius duomenų šaltinius naudojo Sodros ir EMIS (ŠVIS) duomenų bazes.

Tyrimai rodo, kad didžiausią gražos normą (43 %) po metų nuo studijų baigimo pasiekia asmenys, įgiję profesinį išsilavinimą. Tai reiškia, kad jų uždarbis ir išsilavinimo teikiama nauda yra didžiausi. Kolegijas baigusiu absolventų gražos norma yra žemesnė nei turinčiųjų profesinį išsilavinimą (26 %), tačiau aukštesnė nei pirmos pakopos universitetinių studijų absolventų (12 %). Tai galima paaiškinti ir tuo, kad universitetų absolventai įgyja daugiau bendrųjų žinių negu asmenys, kurie baigė kolegijas arba profesines mokyklas. Pagrindinė žinia tokia – praėjus metams po baigimo, profesines mokyklas ir kolegijas baigę asmenys dėl aiškių, į konkrečią profesiją orientuotų studijų programų gali džiaugtis didesne gražos norma.

Visais atvejais **moterų metinė mokslo gražos norma yra aukštesnė** nei vyrų (vidutiniškai 7 %). Literatūroje dažnai rašoma apie aukštesnę moterų gražą. Kadangi vyrų vidutinis darbo užmokestis paprastai būna didesnis, tokie rezultatai leidžia manyti, kad aukštasis mokslas moterims teikia daugiau naudos negu vyrams, nes mažai išsilavinusios moterys paprastai dirba prasčiau apmokamą darbą negu mažai išsilavinę vyrai.

Kalbant apie **profesinį mokymą**, svarbu pažymėti, kad didžiausia finansinė graža užfiksuota tarp asmenų, kurie mokėsi **sveikatos priežiūros** ir **transporto paslaugų** srityje ir įgijo profesinę kvalifikaciją. Mažesnė finansinė graža būdinga tiems, kurie įgijo kvalifikaciją socialinės apsaugos paslaugų srityje.

Kalbant apie **pirmosios pakopos studijas kolegijose ir universitetuose**, pažymėtina, kad didžiausios gražos normos buvo būdingos **technologinius** ir **fizinius mokslus** studijavusiems absolventams, o mažiausios – menų ir humanitarinių mokslų absolventams. Tačiau antrosios pakopos studijų absolventų atveju matoma didelė socialinė graža – galbūt magistro išsilavinimas jį gavusiems asmenims teikia daugiau naudos negu žemesnis tos pačios srities išsilavinimas.

Taip pat buvo atliktas aukštojo mokslo įtakos užimtumui vertinimas. Įgytas aukštasis išsilavinimas padidina **tikimybę gauti darbą** 13,6 kartų, palyginti su asmenimis, įgijusiais pagrindinį ar žemesnį išsilavinimą, ir 3,56 kartus, palyginti su asmenimis, įgijusiais profesinį arba vidurinį išsilavinimą.

Apskritai aukštojo mokslo gražos Lietuvoje vertinimo rezultatai yra panašūs į kitų Europos šalių rezultatus. Lietuvoje aukštasis mokslas iš tiesų pagerina įsidarbinimo tikimybę ir turi teigiamą įtaką asmens darbo užmokesčiui. Tačiau graža nėra homogeniška, nes jos dydis labai

svyruoja, priklausomai nuo įgyto aukštojo išsilavinimo tipo / lygio ir tokių individualių ypatybių kaip lytis. Be to, gražos Lietuvoje įverčiai yra pagrįsti tik viena duomenų grupe, todėl šie skaičiai rodo pradinę aukštojo mokslo teikiamą užmokesčio naudą, o ne visą naudą, kuri gali būti siejama su aukštojo mokslo baigimu.

3. Politikos rekomendacijos

- Lietuvos Respublikos Vyriausybė turėtų apvarstyti galimybę įdiegti bendrą finansavimo modelį viešųjų lėšų AMI skirstymui. Išteklių-rezultatų vertinimu pagrįstas modelis turėtų skatinti pasitempti ir taptų stimulu asmenims bei institucijoms didinti sistemos efektyvumą ir rezultatyvumą.
- Sprendimus dėl investavimo į aukštąjį mokslą ir dėl jo finansavimo reikia priimti visapusiškai įvertinus visą naudą atskiriems asmenims ir visai visuomenei, įskaitant su rinka susijusius ir su ja nesusijusius švietimo efektus, kurie suvokiami kaip pageidautini.
- Net jeigu du pagrindiniai skaičiavimai, parengti neseniai atlikto investicijų į aukštąjį mokslą gražos vertinimo metu (gražos normų ir įsidarbinimo tikimybės skaičiavimas), suteikia vertingos informacijos, šių rezultatų negalima laikyti visa lemiančiais ir leidžiančiais priimti tolesnius politinius sprendimus. Informacija, pagrįsta vos vienerių metų duomenimis, ypač ekonominių sunkumų sąlygomis, leidžia tik susidaryti bendrą vaizdą. Ji naudinga, bet ribota.
- Ateityje Lietuvos Respublikos Vyriausybė turėtų toliau taikyti aukštojo mokslo gražos normų skaičiavimo metodikas – reikėtų gerinti turimų duomenų kokybę, visų pirma stengiantis apimti kelerius metus. Rekomenduotina kartoti tą patį skaičiavimą kasmet ir po kelerių metų (mažiausiai ketverių ar penkerių). Tada valdžios institucijos turės išsamią informaciją ir galės priimti pasvertus sprendimus.
- Aukštojo mokslo gražos analizavimo metodikas turėtų apimti visą – ne vien pinigine – aukštojo mokslo teikiamą naudą. Reikėtų parengti absolventų ir darbdavių apklausas, nes iš jų galima sužinoti svarbios informacijos ne tik apie darbo rinką, bet ir apie universitetų įnašą ugdant žmones kaip piliečius ir darbuotojus.

technopolis |group| Estonia
Narva mnt 5, 5th floor
Tallinn 10117
Estonia
T +372 644 0435
E info.ee@technopolis-group.com
www.technopolis-group.com